

Vážené dámy, vážení pánové, vzácní hosté!

Je pro mě velkou poctou stát dnes před vámi jako zástupce Vlády ČR při příležitosti uctění památky romských obětí holocaustu. Ze srdce za tuto možnost děkuji Muzeu romské kultury a Výboru pro odškodnění romského holocaustu.

Lety u Písku jsou pro mne symbolizovány především příběhem Josefa Serynka a jeho rodiny. Minulý rok jsem tomuto hrdinovi druhého odboje udělil v Plzni Cenu 1. června. A také jsme instalovali pět stolpersteinů, destiček připomínajících pět plzeňských romských rodáků. Jedné maminky a čtyř úplně maličkých dětí, které zahynuly zde v Letech a jejichž jména najdeme i na nedalekém mirovickém hřbitově.

Když se podíváme na dějiny naší země z perspektivy romské zkušenosti, uvidíme staletí marginalizace, segregace a sociálního vylučování. Dlouhá staletí žili Romové na okraji společnosti a byli vnímáni jako exotická a znepokojivá neusedlá komunita, která se stávala snadným terčem.

Na konci 19. století přišel naplno ke slovu nacionalismus a rasové ideologie. Segregace Romů se ve dvacátých a třicátých letech 20. století stala součástí politiky řady států.

Osud drtivé většiny českých a moravských Romů se tragicky naplnil v holocaustu.

Pronásledování nabralo na rychlosti ve fašizující druhé republice připravující vznik tzv. „pracovních táborů“. Vyvrcholilo pak aktivní účastí českých protektorátních úřadů včetně českých dozorců na fungování Letů u Písku a Hodonína u Kunštátu.

Vězňové zde byli vystaveni otrocké práci a otřesným životním podmínkám a posléze deportováni do vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau, kde byli zavražděni. Z původního počtu více než pěti tisíc českých a moravských Romů se konce války dožila sotva desetina.

Po válce a za komunistické totality se nemluvilo ani o romských příslušnících druhého odboje, ani o genocidě a sociální segregace pokračovala v jiné podobě dál.

Rád bych řekl, že příběh vylučování Romů z většinové společnosti skončil s listopadem 1989, ale bohužel nemohu.

Trvalo více než dvacet let od listopadové revoluce, než padlo rozhodnutí o zrušení letského prasečáku, víc než dvacet let, než byl v Hodoníně u Kunštátu vybudován důstojný památník perzekuce Romů na území Protektorátu Čechy a Morava.

Když jsem kdysi navštívil toto místo, cítil jsem smutek, hněv a stud.

Smutek nad oběťmi genocidy. Hněv na pachatele z řad fašizujících československých kruhů druhé republiky, na nacisty i na jejich české pomahače. A stud nad neschopností a neochotou politické reprezentace včetně vysokých ústavních činitelů skoncovat s místem hanby a vybudovat romským obětem důstojný památník.

Dovolte, abych se dnes jménem Vlády České republiky upřímně omluvil za všechny politiky všemožných stran, kteří v uplynulých letech temný příběh Letů u Písku ignorovali, zlehčovali, nebo dokonce znevažovali.

Pevně věřím, že i tento památník přispěje k tomu, abychom v České republice konečně opustili klanovou mentalitu 19. a 20. století. Všechno to etnické a nacionální třídění a hierarchizování, které vede k nerovnosti, vypínání jedněch nad druhými, k ponižování, segregaci, či dokonce k rasismu a etnickým čistkám.

V posledních měsících s pohnutím a obdivem sledujeme, jak se na Ukrajině v důsledku agrese putinského Ruska formuje občanský národ. Pevně věřím i v budoucnost opravdového občanského národa v naší zemi.

Přál bych si, aby to byla země lidí, kteří prožívají, rozvíjejí a naplňují své individuální národní, etnické i náboženské identity a zároveň respektují odlišnost a svébytnost s porozuměním a vstřícností.

A dovolte mi, abych poděkoval při této příležitosti PhDr. Janě Horváthové a jejím kolegyním a kolegům z Muzea romské kultury za mnohaleté soustředěné a soustavné úsilí.
Děkuji za pozornost!